

BAB I

BUBUKA

1.1 Kasang Tukang Masalah

Hakékatna mah sastra téh fiksionalitas anu nandeskeun soal kaartistikan. Di satukangeun kafiksian jeung kaartistikanana téh ngajengléng ajén-ajén kajujuran jeung bebeneran (Koswara, 2011, kc. 6). Karya sastra téh minangka hasil rinéka cipta atawa imajinasi pangarang anu nyekel pageuh perkara-perkara nu dianggap éndah sarta di jerona miboga maksud jeung tujuan pikeun nepikeun hiji atawa sababaraha hal ka masarakat (pamaca).

Salian ti éta, sastra miboga fungsi pikeun ngalipur ka pamaca. Saluyu jeung konsép anu diasongkeun ku Horace yén sastra téh mangrupa salasahiji unsur tina seni. Dina seni aya istilah *dulce* jeung *utile* anu pihartieunana seni téh éndah tur aya mangpaatna (Koswara, 2011: 7).

Sastra moal leupas tina soal kamasarakatan lantaran pangarang jeung pamaca jadi bagian tina masarakat sosial anu sapopoéna hirup kumbuhdi lingkungan masarakat. Karya sastra minangka hasil cipta imajinasi pangarang mangrupa invéstitina kumpulan gagasan jeung pangalaman lahiriah batiniah pangarang tepi ka jadi karya anu miboga ajén luhung. Kaayaan sosial anu digambarkeun pangarang dina karyana ngaliwatan carita fiktif mangrupa hiji bukti yén ayana kajujuran dina ngainterprétasikeun kondisi sosial anu karandapan.

Pikeun ngabuktikeun yén karya sastra téh moal leupas tina soal kamasarakatan (sosial), tangtu kudu aya analisis anu matalikeun antara karya sastra jeung studi sastra. Aya rupa-rupa analisis anu bisa dipaké dina maluruh aspék sosial masarakat dina karya sastra, salasahijina – jeung anu dipaké dina ieu panalungtikan – analisis sosiologi sastra.

Analisis sosiologi sastra mangrupa analisis gabungan unsur intrinsik jeung ékstrinsik karya sastra anu matalikeun karya sastra jeung kondisi sosial

Iman Nurdin, 2015
ASPÉK SOSIOLOGI SASTRA

DINA KUMPULAN CARPON JAJATÉN NINGGANG PAPASTÉN

KARYA YUS RUSYANAPIKEUN BAHAN PANGAJARANDI SMA

masarakatna. Numutkeun Wellek jeung Warren (dina Ratna, 2003: 16-17) ulikan sosiologi sastra ngawengku tilu garapan nya éta: 1) analisis pangarang salaku *pencipta*, 2) analisis karyana, sarta 3) analisis pamaca. Pangarang mangrupa unsur di luar karya sastra anu jadi konci utama lahirna karya sastra nurutkeun jihat sawangan sosiologi sastra.

Pamadegan Wellek & Warren diwewegan ogé ku Ian Watt (dina Damono, 1979, kc. 3-4), kalayan catetan wangenan anu diasongkeun ku Watt mah leuwih positif.

Kahiji, kontéks sosial pangarang. Ieu hal raket patalina jeung posisi sosial pangarang di masarakat sarta patalina jeung masarakat pamaca, kaasup faktor-faktor sosial anu bisa mangaruhan pangarang salaku individu di sagigireun mangaruhan eusi karya sastrana. Anu jadi garapan panalungtikan téh nya éta: (a) kumaha pangarang matéakeun pakasabana, (b) propésionalismeu dina kapangarangan; nepi ka mana pangarang nganggap pagawéanana salaku propési, sarta (c) masarakat anu mana anu jadi dimaksud ku pangarang; hubungan antara pangarang jeung masarakat dina ieu hal kawilang penting, lantaran sering kapanggih yén masarakat anu dimaksud téh nangtukeun wangun jeung eusi karya sastra.

Kadua, sastra salaku eunteung masarakat. Maksudna, nepi ka mana sastra bisa ngagambarkeun kaayaan masarakatna, sanajan wangenan “eunteung” ieu sorangan masih multitapsir. Anu dimaksud multitapsir nya éta: (a) sastra téh boa-boa teu ngagambarkeun masarakat nalika éta karya sastra ditulis, sabab loba ciri-ciri masarakat anu ditembrakkeun dina karya sastra geus teu luyu deui nalika éta karya sastra ditulis. (b) Sipat *hayang béda ti batur* ti diri pangarang mindeng mangaruhan kana milih jeung némbongkeun fakta-fakta sosial dina karyana. (c) *Génré* sastra sering ngan saukur sikep sabagian sosial masarakat lain ngagambarkeun sikep sakabéh masarakat. (d) Sastra anu dianggap bisa némbongkeun kaayaan masarakat kalayan taliti bisa waé teu dipercaya salaku

Iman Nurdin, 2015
ASPÉK SOSIOLOGI SASTRA

DINA KUMPULAN CARPON *JAJATÉN NINGGANG PAPASTÉN*
KARYA YUS RUSYANAPIKEUN BAHAN PANGAJARANDI SMA

eunteung masarakat. Sabalikna, karya sastra anu teu ngagambarkeun kaayaan masarakat kalayan taliti bisa dipaké pikeun mikanyaho kaayaan masarakat.

Katilu, fungsi sosial sastra. Tilu perkara anu kudu dipaluruh nya éta: (a) nepi ka mana sastra miboga fungsi salaku *perombak* masarakatna; (b) nepika mana sastra ngan saukur dianggap hiburan wungkul; (c) nepi ka mana sastra méré pesen ka pamaca tapi ku cara ngahibur.

Nilik kana wangunna, karya sastra dibagi jadi tilu golongan nya éta puisi, drama jeung prosa. Ari carpon asup kana prosa. Prosa ogé kabagi kana prosa buhun jeung prosa modern. Pangpangna disebut prosa sabab wangun lancar anu teu kauger ku guru lagu, guru wilangan, jumlah padalisan dina unggal padana, purwakanti, atawa ngolah wirahma (Tamsyah, 1996, kc. 12-13).

Carita pondok (carpon) téh nya éta karangan (tinulis) rékaan atawa fiksi dina wangun lancar. Galur caritana relatif basajan lantaran jumlah kajadian dina caritana henteu réa, museur kana kajadian utama, mangrupa hiji episodeu. Palakuna ogé ukur dua tilu. Ku lantaran kitu, ieu carita téh relatif pondok. Umumna mah jejer, latar (setting) jeung kajadianana téh diolah tina kahirupan sapopoé (Koswara, 2011, kc. 97). Kusabab kajadian anu diolah ku pangarang téh tina kahirupan sapopoé, pangarang dibéré kalaluasaan pikeun ngébréhkeun maksud jeung tujuan anu hayang dihontal dina éta carpon kalayan singget tur mundel.

Tamsyah (1996, kc. 161) ogé nambahkeun yén lebah ukuran pondokna, carita pondok aya anu diukur ku jumlah kecapna nya éta antara 5000-10.000 kecap. Aya ogé anu diukur ku waktu macana nya éta kurang leuwih saparapat jam upama dibaca nepi ka réngsé téh. tapi umumna carita pondok Sunda mah lamun diketik dina ukuran kertas folio téh antara 4-8 lambar. Kajadian anu dicaritakeunna ogé henteu loba, biasana diwangun ku hiji kajadian utama. Kitu deui palaku jeung latarna, umumna tara loba.

Iman Nurdin, 2015
ASPÉK SOSIOLOGI SASTRA

DINA KUMPULAN CARPON *JAJATÉN NINGGANG PAPASTÉN*
KARYA YUS RUSYANAPIKEUN BAHAN PANGAJARANDI SMA

Geus barang tangtu henteu sakabéh carpon méré gambaran sosial anu gembleng, kitu ogé henteu sakabéh pangarang mampuh ngébréhkeun sawangan dunyana sacara objéktif. Kamampuh pangarang diperlukeun pisan dina ngébréhkeun gagasan kréatifna. Kamampuh maham kana kajadian sosial masarakat tangtu ngan aya di sababaraha jalma, tapi kamampuh ngamaniféstasikeun kondisi sosial tadi kana wangun karya sastra (tulisan) tangtu leuwih saeutik deui ti éta. Ku kituna, dina ieu panalungtikan, carpon anu ditalungtik téh nya éta buku kumpulan carpon anu judulna *Jajatén Ninggang Papastén* karya Yus Rusyana.

Ieu panalungtikan diperedih pisan bisa méré mangpaat pikeun siswa dina nyangking pamahaman ngeunaan kumaha ari ngaprésiasi karya sastra. Tina ieu hasil panalungtikan tangtu saeutik-lobana bakal kagambar kumaha aspék social pangarangna, karya jeung pamaca anu bisa dipedar nalika lumangsung prosés pangajaran.

Salian ti siswa diperedih maham kumaha ngaprésiasi karya sastra, ieu panalungtikan ogé meredih ka paraguru sangkan maham kana eusi carita buku kumpulan carpon *Jajatén Ninggang Papastén*. Anu jadi sababna dina ieu buku masih kénéh kapanggih kekecapan anu kiwari mah bisa kasebutna *arkais* atawa hésé diserepna ku parasiswa. Nu matak, guru kudu parigel ngajarkeun ieu bahasan sangkan bener-bener bisa diaprésiasi ku siswa.

Yus Rusyana salasahiji inohong Sunda anu lahir di Pameungpeuk Garut 24 Maret 1938. Satamatna sakola di SGA Negeri 1 Bandung (1958), tuluy nyuprih élmu di Fakultas Sastra dan Seni IKIP Bandung (1958-1964). Laju nuluykeun program “Pos-Graduate Training in the Study of Indonesian Languages and Philology” di Universitas Leiden, Nederland, taun 1971-1973. Meunang gelar doktor ngeunaan élmu-élmu sastra hususna linguistik di Universitas Indonesia tanggal 5 Juli 1975 kalayan disertasi anu judulna: *Interferensi Morfologi pada Penggunaan Bahasa Indonesia oleh Anak-Anak yang Berbahasa Pertama Bahasa*

Iman Nurdin, 2015
ASPÉK SOSIOLOGI SASTRA

DINA KUMPULAN CARPON *JAJATÉN NINGGANG PAPASTÉN*
KARYA YUS RUSYANA PIKEUN BAHAN PANGAJARANDI SMA

Ibu, Murid Sekolah Dasar di Daerah Provinsi Jawa Barat (Rusyana, 1977, kc. 2-3). Kiwari Yus Rusyana nganjrek di Cimahi.

Karya-karya Yus Rusyana diantaranya: drama *Cahaya Maratan Waja* (1964), *Hutbah Munggaran di Padjadjaran* (1965), *Di Karaton Najasi* (1966), *Rékening* (1967), *Tukang Palka* (1968); kumpulan carpon *Di Luhureun Jukut Reumis* (1965), *Jajatén Ninggang Papastén* (1988); kumpulan sajak *Nu Mahal tibatanInten* (1980), *Buana nu Pinuh ku Méga* (1992) jeung *Guguritan Mungghah Haji* (1995).

Buku kumpulan carpon *Jajatén Ninggang Papastén* karya Yus Rusyana dilélér Hadiah Sastra Rancagé munggaran taun 1989. Teu matak hémeng lantaran eusi carita jeung basana beunghar pisan. Sabelas judul carita pondok anu aya di jerona leubeut pisan ku perkara-perkara sosial anu ngirut pisan pikeun ditalungtik. Katapisan pangarang dina ngolah basana ogé jadi salasahiji aspék anu ngalantarankeun ieu karya téh ngirut pisan pikeun ditalungtik. Bakal jadi hal anu matak hookeun saupama ieu buku kumpulan carita pondok disalusur aspék sosialna, nya salasahiji carana ku jalan ngaliwatan analisis sosiologi sastra.

Panalungtikan ilmiah lianna anu maluruh aspék sosial dina karya sastra saperti novel jeung kumpulan carpon geus kaitung loba, diantaranya: “Aspék Sosiologis Sastra dina Novel *Kembang-Kembang Petingan* karya Holisoh M.E” (Dewi Supriatin Imanti, 2005); “Aspék Sosiologi Sastra dina kumpulan Carpon *Nu Baralik Manggung* Karangan Nano S” (Fery Timorocmadi, 2005); “Sosiologi Sastra kana Kumpulan Carpon *Oknum* Karangan Hadi AKS pikeun Bahan Pangajaran Aprésiasi Sastra di SMA” (Tika Yuanita, 2011); “Aspék Sosiologi Sastra dina Kumpulan Carpon *Nu Harayang Dihargaan* Karya Darpan” (Arif Ali Abdillah, 2013).

Malah anu nalungtik buku *Jajatén Ninggang Papastén* ogé geus aya, nya éta panalungtikan “Klausu Sélér dina Kumpulan Carpon *Jajatén Ninggang Papastén* Karangan Yus Rusyana” (Lina Marlina, 2006). Tapi tina judulna waé geus katitén

Iman Nurdin, 2015
ASPÉK SOSIOLOGI SASTRA

DINA KUMPULAN CARPON JAJATÉN NINGGANG PAPASTÉN
KARYA YUS RUSYANAPIKEUN BAHAN PANGAJARANDI SMA

yén éta panalungtikan téh dumasar kana jihat sawangan kabasan, lain dumasar sosiologi sastra. Aya deui bahasan beunang Duduh Durahman anu dijejeran *Kumaha Nataranana, Inggis Magar Humayua (Ngajejeran Sawala Buku Jajatén Ninggang Papastén)* dina *Sastra Sunda Sausap Saulas* (2011), anu mémang ngan saukur sausap saulas, teu nyosok jero nyaritakeun eusi buku. Anu leuwih nyosok jero téh panalungtikan anu dilaksanakeun ku Kalsum spk. Kalsum spk. maluruh *Pemimpin Ideal dalam Kumpulan Cerpen Jajatén Ninggang Papastén Karya Yus Rusyana* anu geus kungsi diseminarkeun di Fakultas Sastra Universitas Padjadjaran tanggal 29 Januari 2000. Éta ogé masih kawatesanan ukur maluruh aspék kapamingpinan anu idéalna wungkul, teu pati nyabit-nyabit ambahan analisis sosiologi sastra.

Nilik kana tinimbangan-tinimbangan anu geus dipedar di luhur, ku kituna, ieu panalungtikan ngeunaan “Aspék Sosiologi Sastra dina Buku Kumpulan Carita pondok *Jajatén Ninggang Papastén* karya Yus Rusyana” perlu dilaksanakeun.

1.2 Watesan Masalah Panalungtikan

Sangkan teu lega teuing ambahana, ieu panalungtikan diwatesanan ukur maluruh perkara aspék sosiologi sastra dina kumpulan carpon *Jajatén Ninggang Papastén* karya Yus Rusyana. Numutkeun Wellek jeung Warren, (dina Ratna, 2003, kc. 16-17) ulikan sosiologi sastra ngawengku tilu ambahan nya éta: 1) analisis pangarang salaku *pencipta*, 2) analisis karyana, 3) analisis pamaca, sarta 4) analisis kumpulan carpon *Jajatén Ninggang Papastén* pikeun bahan pangajaran di SMA.

1.3 Rumusan Masalah Panalungtikan

Dumasar kana watesan masalah di luhur, anu jadi masalah dina ieu panalungtikan dirumuskeun dina ieu kalimah pananya di handap.

Iman Nurdin, 2015
ASPÉK SOSIOLOGI SASTRA

DINA KUMPULAN CARPON *JAJATÉN NINGGANG PAPASTÉN*
KARYA YUS RUSYANA PIKEUN BAHAN PANGAJARAN DI SMA

- 1) Kumaha kasang tukang sosial pangarang kumpulan carpon *Jajatén Ninggang Papasténkarya* Yus Rusyana?
- 2) Aspék-aspék sosiologi karya nu kumaha nu aya dina kumpulan carpon *Jajatén Ninggang Papasténkarya* Yus Rusyana?
- 3) Kumaha résépsi pamaca (kritikus sastra) kana kumpulan carpon *Jajatén Ninggang Papastén* karya Yus Rusyana?
- 4) Naha buku kumpulan carpon *Jajatén Ninggang Papastén* karya Yus Rusyana bisa dipaké bahan pangajaran di SMA?

1.4 Tujuan Panalungtikan

1.4.1 Tujuan Umum

Tujuan umum dilaksanakeunna ieu panalungtikan téh nya éta pikeun maluruh jeung murak aspék sosiologis anu nyampak dina kumpulan carpon *Jajatén Ninggang Papastén* karya Yus Rusyana.

1.4.2 Tujuan Husus

Tujuan husus dilaksanakeunna ieu panalungtikan nya éta ngadéskripsikeun:

- 1) aspék sosial pangarang dina kumpulan carpon *Jajatén Ninggang Papasténkarya* Yus Rusyana;
- 2) aspék sosiologi karya kumpulan carpon *Jajatén Ninggang Papasténkarya* Yus Rusyana;
- 3) résépsipamaca (kritikus sastra) kana kumpulan carpon *Jajatén Ninggang Papasténkarya* Yus Rusyana.
- 4) maluruhaspék sosiologi sastra dina buku kumpulan carpon *Jajatén Ninggang Papastén* karya Yus Rusyana pikeun bahan pangajaran di SMA.

1.5 Mangpaat Panalungtikan

Mangpaat ieu panalungtikan nya éta, dipiharep:

Iman Nurdin, 2015
ASPÉK SOSIOLOGI SASTRA

DINA KUMPULAN CARPON *JAJATÉN NINGGANG PAPASTÉN*
KARYA YUS RUSYANA PIKEUN BAHAN PANGAJARANDI SMA

- 1) bisa jadi sumber référénsi pikeun para mahasiswa jeung kaom akademisi lianna anu nalungtik sastra Sunda;
- 2) bisa ngeuyeuban produk panalungtikan karya ilmiah tina jihat sastra, hususna pikeun lembaga-lembaga kasundaan;
- 3) pikeun panalungtik bisa ngeuyeuban pangaweruh; jeung
- 4) pikeun masarakat sacara umum bisa nambahan kaweruh masarakat ngeunaan kumaha gambaran aspék kapangarangan dina karya sastra jeung kumaha gambaran kahirupan sosial anu diwangun ku pangarang dina karyana.
- 5) ngeuyeuban bahan pangajaran di SMA.

Iman Nurdin, 2015
ASPÉK SOSIOLOGI SASTRA

DINA KUMPULAN CARPON *JAJATÉN NINGGANG PAPASTÉN*
KARYA YUS RUSYANAPIKEUN BAHAN PANGAJARANDI SMA